

PASTORAL BRAČNIH DRUGOVA UNUTAR CJELOKUPNE CRKVENE PRAKSE

BONAVENTURA ZVONIMIR ŠAGI

Recimo najprije uvodno riječ-dvije o samom naslovu. Iz njegove stilizacije mogao bi se dobiti dojam da ćemo ovdje jednostavno govoriti o dušobrižničkoj brizi za oženjene vjernike, što bez sumnje predstavlja jedno od najglavnijih nastojanja svakog aktivnog pastoralca. Ipak, uz ovaj pomalo personalistički pristup pitanju, morat ćemo bar dotaknuti, a i pretpostaviti, čitavo mnoštvo pitanja koja dolaze u sklop dobro promišljenog, proučenog i organiziranog pastoralca vezanog za praksu sakramenta ženidbe. Pretpostavljamo tako teme obradivane i na ovom tečaju, koje bismo na ovaj ili onaj način, ako bismo htjeli biti kompletni, morali uvrstiti u raspravu u njihovom pastoralnom aspektu.

Premda se pojmovno, a dijelom i stvarno, brak i obitelj ne mogu jednostavno poistovjetiti, ipak je nemoguće govoriti o jednome, a da se ujedno ne osvrćemo na drugo, jer to zahtijeva sama narav stvari. Pastoralno tretiranje sakramenta ženidbe pogotovo zahtijeva jedinstveno promatranje braka i obitelji. Dakako, moguće je premještanje naglasaka sad na jedno sad na drugo. U cijelom ovom našem tečaju naglasak je na braku kao sakramentu. God. 1972. već je bio održan tečaj na temu: Kršćanska obitelj u suvremenom svijetu.¹ On je također pokazao da se obitelj i brak u vidu praktičnosti obično uzimaju zajedno. Govorilo se tada, zapravo, pretežno o braku. Mislim da je veoma dobro imati pred očima rezultate do kojih se bilo došlo 1972. osobito zato, jer je tada vođena veoma zainteresirana i plodna diskusija, nakon koje su bile izglasane praktične rezolucije. Sada bi već bilo moguće dati neke kritičke ocjene o njima. Budući da bračna zajednica i obitelj čine samu osnovicu izgradnje Crkve — Božje obitelji, gotovo sav pastoral Crkve se, na ovaj ili onaj način, vraća na nju. To su dosta zorno pokazale zadnje dvije sinode biskupa: (1974. o evangelizaciji i 1977. o katehizaciji) koje su, svaka sa svog aspekta, ukazale na nezaobilaznu ulogu braka i obitelji u širenju Evandolja i rasti Crkve. Samo je logički nastavak to, što će slijedeća sinoda raspravljati o braku i obitelji. Lako ćemo se svi složiti da nas pastoral bračnih drugova i svega što je s brakom i obitelji u vezi veoma zaokuplja i zabrinjava, te da se upravo u raspadu obitelji nalazi korijen opadanja vjere u kršćanskog života pred našim vlastitim očima.

1 Vidi Zbornik — Bogoslovska smotra 1/1972.

Znam da se od pastoralne teme traži da bude obrađena konkretno, a to je dovodi u opasnost da se izgubi u kazuistici. Zato moramo tražiti one općenitosti koje mogu predstavljati stvarne odrednice dinamične prakse. Tekuće upotrebljive modele prakse zapravo nikada ne smijemo uzimati kao recept, svojevrstan »dormi secure«, već ih neprestano novim uvidima i teološkom refleksijom treba doradivati, hoćemo li biti djelotvorni i perspektivni. Istina, često se previše problema jednostavno prebacuje na leđa neposrednih pastoralnih radnika, župnika i njihovih pomoćnika, osobito u onim mjesnim Crkvama gdje nema izrađenih direktorija i praktičnih uputa. Župnik mora svaki dan odlučivati sasvim konkretno; to i nije lako, napose u slučajevima gdje se nema ni u što jasno i određeno uprijeti. Neka se pitanja ne mogu riješiti pastoralno ako je za njih potrebna teološka refleksija ili pravorijek crkvenog učiteljstva.² Razumljivo je stoga što svećenici traže jasniji i konkretniji govor o praktičnim pitanjima. No ta konkretnost ipak ne smije prijeći u kazuistiku ili simplifikacije, pa i uz opasnost da se kaže: i opet nismo ništa stvarno riješili.

OPIS SADAŠNJE SITUACIJE

Da bismo u najkraćim crtama dali presjek situacije u kojoj se pastoralna praksa mora snaći i prema kojoj se mora odrediti, nabrojiti ćemo relevantne probleme razvrstane u tri skupine:

1. *opći*, koji proizlaze iz općenitog stanja ženidbene stvarnosti kao antropološko — sociološko — kulturne činjenice, obilježavaju se danas obično kao krizni. Kriza se dovodi u kontekst s globalnim izmjenama i pokretima suvremenog svijeta, kao što su: brz prijelaz obitelji iz poljoprivrednog socijalnog konteksta u industrijski; nova uloga žene u društvu; zahtjev ženâ za emancipacijom; nova shvaćanja odnosa među spolovima; utjecaj suvremene krize institucija na instituciju braka; odjek sekularnog koncepta čovjeka na seksualnu etiku koja postaje sve više permisivna; ogromni utjecaj mass-medija na koncepciju braka i obitelji³. Problemi koji odatle proizlaze potresaju brak u samoj srži, tako da to ima svoj odraz na stabilnost, vjernost i trajnost bračne veze, a da ni ne spominjemo da se stvara sasvim drukčiji mentalitet i moral nasuprot kršćanskom.

2. *vjerski* — koji proizlaze iz krize vjerničkog i kršćanskog identiteta. Sve brže raslojavanje sela i patrijarhalnih sredina uvjetuje slabljenje sociološke vjere. Nju čovjek lako napušta kad dođe u novu sredinu, gdje vjera i vjerski običaji ne predstavljaju simbole međusobne identifikacije. Prijelaz k osobnoj vjeri i stvaranje živih vjerskih sredina u gradovima veoma je polagano i nerazmjerno s brzinom procesa izmjene mentaliteta. Odgoj u vjeri i vjersko znanje i samih deklariranih vjernika toliko su manjkavi, da se ne mogu održati u pritisku tolikih novih ideja i pomodnih uzora i stilova života kojima obiluje suvremeni svijet. Sve se manje

2 Usp., D. TETTAMANZI, *Fidanzati non credenti e matrimonio cristiano*, u *La rivista del CI.*, 2/1973 str. 112.

3 Usp., *Dizionario Teologico Interdisciplinare* — Marietti vol. 2 Giuseppe Baldanza, *Matrimonio* str. 513.

vjernika stvarno identificira sa svojom crkvom, s njenim pravilima i zakonima. Sve manje kršćana u sakramentu ženidbe vidi nešto više od obične ljudske stvarnosti. Zbog toga je sve manje autentične motivacije za primanje sakramenta ženidbe.

3. *Specifični kod nas.* Proizlaze iz odnosa civilnog i sakramentalnog braka. Kod nas jedino civilni brak ima javne društvene učinke, a obavezan je također i za vjernike. Zbog pretjerano juridičkog tretmana ženidbe kao ugovora čak i sa strane Crkve, što još uvijek traje, crkveno vjenčanje i sami vjernici ponekad doživljavaju suvišno ponavljanje. Dosta velik broj ga jednostavno zanemaruje, a da inače ne odbija vjeru, dapače htjeli bi sudjelovati u ostalim sakramentima. Čude se zašto mi insistiramo na toj »formalnosti«. Osim toga, kod nas se u javnom životu društva favorizira ateizam: postoji izvjesna psihoza straha, a katkad čak opravdan strah za napredovanje u društvu, pa vjernici čine kompromise i ne pristupaju crkvenom vjenčanju ili pristupaju u nenormalnim okolnostima. U tome pak svemu raste opasnost da s vremenom još više izbljedi smisao za otajstvenu stvarnost kršćanske ženidbe.

U našoj je situaciji, stoga, u pastoralu sakramenta ženidbe, naviještanje i produbljenje vjere središnji zadatak, ispred moralne i druge pouke. Sama vjera može kršćanina uputiti na usavršenje vlastitoga bračnoga života u Kristu. Društvene okolnosti više ga na to ne potiču, već ga što više odvrćaju.

DILEME U KONCIPIRANJU ŽENIDBENOG PASTORALA

Koncepcija ženidbenog pastorala mora ovisiti o teološko-pastoralnoj prouci i analizi suvremenih problema u kojima se nalazi brak i obitelj. Dosta pitanja još uvijek mora riješiti teologija i crkveno učiteljstvo. Tako se čini da treba i u praksi revidirati tradicionalna teološka shvaćanja o kanonskoj formi; o istovjetnosti ugovora-sakramenta, o civilnom braku...⁴ što sve sada uvjetuje više-manje čisto juridički pristup samom sakramentu. Sve dok se ne dođe do veće jasnoće u većini pitanja što ih postavlja suvremena situacija, praksa će se nalaziti u dilemama.

U sadašnjem trenutku mogli bismo navesti tri osnovne koncepcije pastorala:

1. *tradicionalno juridičku* koja se zadovoljava uglavnom administrativno pravnim postupkom, više-manje korektno provedenim. Ona se ne obazire mnogo na problem vjere, stvarne identifikacije s Crkvom, ili na vjersku motivaciju. Njeni zastupnici su najčešće široke ruke, lako krše kanonske propise. Vjeruju da se mogu osloniti na tzv. katolički puk ili pučki katolicizam, a uopće se ne trude provjeriti da li to na što se pozivaju uopće još postoji i koliko još postoji. Takvu bi koncepciju naš prof. dr Škreblin nazvao reaktivnom.⁵

2. *Biološko-moralistička* koncepcija pridaje veću važnost biološko-antropološkim, psihološkim i moralnim aspektima braka nego misterijsko-sakramentalnim. Protagonisti ove koncepcije veoma su aktivni i postižu na prvi pogled značajne rezultate. Zanimaju se gotovo za sve

4 D. TETTAMANZI, nav. dj. str. 111.

5 Usp. dr IVAN ŠKREBLIN, *Dušobrižnikova orijentacija*, Zagreb, 1956 cikl., str. 40 i slj.

suvremene probleme s područja bračnog života kao što su kontrola rađanja, kontracepcija, abortus, seksološki problemi. Sve to promatraju više s medicinsko-etičke nego teološke strane. U katehezi i pripravi za brak tek neznatno vremena posvećuju vjersko-misterijskoj stvarnosti, smatrajući to preteškim za suvremene uši. Svoju moralnu pouku baziraju na naravnim motivima. Vjersku motivaciju obično simplificiraju i svode na pobožne sličice i primjere iz života. U prosudbi identifikacije s Crkvom često su im važnije kategorije narod i nacionalno nego Crkva i crkveno i to zato jer uvijek najprije traže naravne motive. Za njih je najvažnija bračna plodnost. Uza sve važne rezultate ova je koncepcija, iako aktivna, ipak krnja i nedostatna.

3. *Integralno-sakramentalna* koncepcija ženidbenog shvaćanja sakramenta ženidbe kao vjerske stvarnosti. Svaki naime sakrament, pa tako i ženidba, predstavlja sa strane primaoca izbor autentičnije vjere u Krista. »Navlastito neka pastiri u mladenaca njeguju i hrane vjeru, jer sakrament ženidbe vjeru i pretpostavlja i iziskuje«, kaže se u Prethodnim napomenama u Redu vjenčanja, broj 7.⁶ Dakako, baveći se prije svega vjerskom stvarnošću sakramenta, cjelovita koncepcija mora upravo svu ženidbenu stvarnost uvesti u sakramentalno događanje i to ne samo u pripravi za slavljenje sakramenta, nego također kroz življenje bračnih drugova, koji se po ovom sakramentu neprestano posvećuju. Zato smatramo, za integralni ženidbeni pastoral neophodnima, ove komponente:

- prethodna evangelizacija za sakrament i kateheza prije-u-i poslije
- moralna i druga pouka o braku osobito ekleziološki usmjerena
- liturgijsko-duhovno-molitvena praksa u življenju sakramenta

Iz ovoga je vidljivo da u ovako shvaćen integralni pastoral mora biti uključeno bavljenje svim suvremenim problemima vezanim uz brak, bračni život i obitelj. Na taj je način ispravnije integrirano u pastoralno nastojanje i sve ono što je rečeno u prve dvije koncepcije. Za djelotvorno provođenje ove koncepcije potrebni su specijalisti i specijalističke ustanove. Ali povratno, upravo od pretjerane specijalizacije prijeti opasnost dezintegracije onoga što mora biti cjelovito. Pastoralna praksa može pretrpjeti dosta velike štete ako se ne uspostave dostatne veze između specijalista, specijalnih ustanova i baze. Čak i teološka refleksija, ako želi biti pastoralno korisna mora težiti interdisciplinarnosti.⁷

Sva nastojanja oko uspostave cjelovitog ženidbenog pastorala mora karakterizirati eklezijalnost čak i onda kada se pastoralna briga okreće bračnim drugovima kao osobama. Ovdje smo već spominjali potrebu identifikacije s Crkvom i crkvenom zajednicom. Za to je potrebno u praksi neko označeno mjesto stvarne identifikacije, (grupa-zajednica).

Za uspješno rješavanje veoma kompleksnih pitanja što ih cjeloviti pastoral ima pred sobom potrebni su razni organizacijski oblici i potхвати. Oni, međutim, mogu stvarati konfuziju i zabunu ako nemamo jasno domišljeno i označeno osnovno mjesto na kome se započinje i u koje se

⁶ Izd. KS Zagreb 1970.

⁷ Usp. GIUSEPPE BALDANZA, nav. čl. str. 515.

stječe sav ženidbeni pastoral. Zato u daljnjem opisivanju cjelovite pastoralne prakse polazimo od utvrđivanja tog osnovnog mjesta.

ŽUPNO NAČELO (NAČELO ZAJEDNICE)

Preobražaj društvenih struktura Crkve pokrenuo je ono što danas nazivamo »zajednički ili ekipni pastoral«⁸ U vezi s tim počelo se tražiti za prikladnijom osnovnom jedinicom pastorala. Osobito je liturgijska obnova upozorila na vrijeme konkretne crkvene zajednice, tj. zajedništvo u istoj vjeri, koje mora imati svoj konkretno ostvarivani izraz. U traganju za ostvarenjem zajedništva osjetila se potreba za boljim organizacijskim oblicima (strukturama). Tako je došlo i do kritike tradicionalne župe kao previše statične i zatvorene jedinice, te zbog toga neprikladne za koncepciju zajedničkog pastorala.⁹ Unatoč svemu, svi su osjećali da se pastoral mora odvijati u nekoj zajednici koja može biti i njegov subjekt i objekt. Tako se pomalo formirao tzv. *pastoral zajednice*. Na taj se način iskristaliziralo načelo zajednice kao jedno od osnovnih načela suvremenog pastorala. Počele su nicali razne grupe koje su sebe stale nazivati zajednicom i pokazivati tendenciju da postanu zamjena za tradicionalnu župu. Nastalo je relativno mnogo tzv. bazičnih zajednica. Njih se često hvalilo i isticalo kao novo otkriće probuđene crkvenosti. One su međutim malo-pomalo i nestajale. Neke su otišle u pretjeranosti, a neke su jednostavno ishlapile. Kroz sve to vrijeme se na drugoj strani nastojalo ukazati, uvažavajući opravdanu kritiku, na nezaobilaznu vrijednost župe. Papa Pavao VI. više je puta isticao njenu nenadoknadivost!¹⁰ Osobito se jasno izrazio u nagovoru sudionicima Nacionalnog tjedna za pastoralni »aggiornamento« 9. IX 1971., kad je rekao: »Govori se danas o krizi župe, neki pomišljaju da se ona ukine. Nema krize, istinske i takve da bi župu trebalo ukinuti... Ni u gradovima s gusto naseljenim stanovništvom ne može se mimoći potreba teritorijalnih razgraničenja«. ¹¹ Socio-psihološki razlozi koji se navode, ističući dinamiku malih grupa i zahtjev za mikrosociološkim pastoralom pred makrosociološkim,¹² kolikogod su opravdani, ipak se ne moraju dovesti u opoziciju sa župom. Potrebno je samo župni pastoral organizirati tako da može zadovoljiti suvremene potrebe. Župa mora doživjeti postepenu transformaciju u živu i dinamično organiziranu osnovnu zajednicu Crkve. Mislim stoga da se načelo zajednice, tako neophodno za suvremenu pastoralnu praksu, nalazi u načelu župe. Župa je, dakle, prva i osnovna jedinica organiziranog pastorala. Ona pak mora biti u sebi toliko dinamična da može obuhvatiti i vlastitu substrukturu. To znači da u župi svoje mjesto mogu naći i male spontane grupe, sastavljene po raznim kriterijima, dok se ne počnu izdvajati u quasi sektu.

Kad je riječ o ženidbenom pastoralu, župa je prvo i vlastito mjesto pripremanja na sakrament ženidbe, njegovo slavljenje i svakodnevno

8 LALOUX, *Uvod u sociologiju religije*, KS Zagreb str. 114.

9 Usp. HOUTAR, *Sociologija i pastoral*, KS Zagreb 1968, str. 58.

10 Vidi *Insegnamenti di Paolo VI* vol VII str. 1203—1204.

11 PAOLO VI. *Alla settimana nazionale di aggiornamento pastorale*, Ed. Pao. XXII str. 408 sl.

12 Usp. JOSIP WEISSGERBER, *Dinamika grupe u Obnov. život*, 1/1975 str 57.

produblјivanje kroz dinamiku liturgijskog i sakramentalnog života, kroz permanentnu katehezu bračnih drugova i njihovo sudjelovanje u uvođenju u vjeru vlastite djece. Bračna zajednica i obitelj predstavljaju osnovicu župe i Crkve. Obitelj je mala crkva. Što bi ostalo od župe kad bi se bračni drugovi i obitelji izdvojili u neke male grupice? Župa je prirodni ambijent u kome su zajedno svjesni i manje svjesni vjernici, kao i oni mlaki ili oni već sasvim na rubu. Upravo ta raznolikost zahtijeva prisutnost revnijih i poučenijih, da bi Crkva u jednom određenom mjestu ili gradskoj četvrti mogla ispuniti svoj spasenjski zadatak.

EKLEZIJALNA DIMENZIJA ŽENIDBENOG PASTORALA

Već je iz dosad rečenoga dosta vidljivo da se ženidbeni pastoral ne može koncipirati bez jasno naglašene eklezijalne dimenzije. No, u suvremenom se svijetu institucija braka sve češće kontestira i, po pretjerano personalističko-individualističkoj koncepciji, vuče u strogo privatnu, čisto intimnu sferu ljudske osobe.¹³ Čuju se glasovi da čak ni ne bi trebao postojati institucionalni oblik braka jer je to osobna stvar pojedinaca. Potrebno je zato jasnije govoriti o crkvenosti sakramenta i o ulozi što je bračni drugovi imaju po sakramentu u izgradnji Crkve.

Iz nauke II. vat. vrlo jasno slijedi da sakramentalna milost nije privatna, nego ona posredstvom Duha Svetoga gradi zajednicu u sveopćem jedinstvu Tijela Kristova koje je Crkva. Sakramentalna milost čini od obitelji »kućnu crkvu« (ecclesia domestica) (Usp. LG 11), najmanju ali pravu crkvu, zajednicu otkupljenih i posvećenih.¹⁴

Potrebno je zato cjelokupnim dušobrižničkim nastojanjem navoditi i poticati bračne drugove da budu svjesni svoje ucijepljenosti u Crkvu. Osobito treba razviti takve oblike pastoralnog rada po kojima bračni drugovi dobivaju priliku osposobiti se za djelo naviještanja vjere svojoj djeci, što je nadasve važan zadatak koji proizlazi iz sakramenta ženidbe.

U SVEZI S CJELOKUPNIM PASTORALOM SAKRAMENATA

Nemoguće je dobro pastorizirati bračne drugove i poticati ih na življenje njihova »svakodnevnog« sakramenta ako se on ne obnovi u samoj bazi Crkve u obliku zajedničke svijesti kao osjećaj i smisao za sakramente uopće. Potrebno je ponovno vratiti kršćanima smisao sakramentalnoga života, da on kao nadahnuće obuhvati svu čovjekovu težnju za osobnim ostvarenjem i svu ljudsku djelatnost u kontekstu cjelokupne slike suvremenog ljudskog života. Treba zainteresirati sav Božji narod za slavljenje sakramenata. Njihovo dijeljenje ne smije biti kao neki servis, jer onda to pogoduje privatističkom i magičnom shvaćanju, što je u pitanju sakramenta ženidbe osobito štetno za kasnije crkvene dužnosti.¹⁵

13 G. BALDANZA, nav. čl. str 517.

14 Isti, str. 513.

15 HENRI DENIS, *Liturgie et sakrament* u *La Maison Dieu*, 104/1970 str. 21.

Bračni se drugovi i čitave obitelji dosta često nađu u prilici da sudjeluju u slavljenju sakramenata (krštenja, potvrde, vjenčanja, bolesničkog pomazanja) i treba im pomoći da se znaju pripremiti i sudjelovati u službi riječi. Dinamične sakramente svakodnevnog rasta u vjeri (Euharistija i pomirenje) i cijelu liturgiju moraju naučiti doživljavati kao glavno vrelo svoga duhovnoga života i kao pomoć i oslonac u vršenju supružničkog i roditeljskog zvanja.

PRIPRAVA ZA SAKRAMENAT ŽENIDBE

Dobra priprava za sakramenat u velikoj mjeri, dapače u najvećoj, doprinosi cijelom budućem pastoralu bračnih drugova. Tu se postavljaju temelji. Priprava za sakramenat ženidbe, ako je shvatimo u sklopu cjelokupne sakramentalizacije, traje već od samog uvođenja u vjeru po sakramentima inicijacije kao i kroz sveukupno sudjelovanje vjernika u životu Crkve. Ona mora obuhvaćati sve ono što smo utvrdili kao neophodne odrednice integralnog ženidbenog pastoralara. Prije svega, mora se početi od evangelizacije za sakramenat, što znači da za svaki sakramenat kao znak vjere treba ukratko navijestiti bitni sadržaj vjere i potaknuti pripravnika na dublju spoznaju vjere. Neki to čine na taj način što potiču kandidate koji se pripremaju za sakramenat da sami napišu ukratko svoju ispovijest vjere.¹⁶ Nakon sakramentalne evangelizacije treba im kroz katehezu pokazati utemeljenost kršćanskog bračnog morala. Možda je manje važno zadržavati se na biološko-seksološkim momentima priprave, jer je to u našim prilikama mladima već dosta poznato ili to dobivaju već u građanskoj pripravi. Daleko je važnije u sve to unijeti vjersko-teološku dimenziju. Na kraju ih treba uputiti na neki oblik duhovne priprave (molitva, ispovijed, euharistija) da nauče svoj bračni život izgrađivati u neprestanom duhovnom odnosu s Bogom, kako bi oni sami postali djelotvorni znak blizine i otkupiteljske prisutnosti Gospodinove u svijetu i Crkvi.

Vrlo je dobro, ako se može, organizirati u obliku seminara stalnu pripravu za brak na jednom mjestu za više župa, ali neposredna priprava u tom slučaju mora ipak biti u župi gdje će se slaviti sam sakramenat. Župa je vlastito mjesto priprave i slavljenja sakramenata.¹⁷

Dakako, sve što govorimo o pripravi za brak najčešće je samo idealna želja. Govorimo: treba, valja, mora, ali u praksi nailazimo katkad na nepremostive poteškoće. U našim prilikama mi često moramo izvlačiti samo minimum, iako se ne bi moglo reći da kod nas nije bilo nastojanja i inicijativa da se to poboljša. Razlog za to je djelomično i u svećenicima koji se zadovoljavaju minimalnim, uglavnom pravno-administrativnim tretmanom, a najvećma u opadanju motivacije za crkveni brak i uopće za sakramenat kao znak vjere.

16 J. VINATIER, *Pour une meilleure pastorale de la préparation au mariage*, u *La Maison Dieu* 112/1972 str. 112—132.

17 Nešto više o samom toku priprave za brak može se pročitati u rezoluciji 3. radne grupe na Sveć. Tjednu u Zagrebu, 1972. Vidi: Bogoslov. smotra 1/1972. str. 139 i sl.

PROBLEM MOTIVACIJE I ISTINSKE VJERE

Zbog naših specifičnih okolnosti, mnogi bez dostatne osobne vjere, kad promijene svoju sociološku sredinu, jednostavno se crkveno ne vjenčaju sve dok ih neki drugi razlog na to ne navede, npr. kumstvo ili krštenje djeteta. U ovih je tada gotovo uvijek problem pravog, iskrenog motiva: vjere. Ali i oni, koji se redovno sami jave za vjenčanje, nisu uvijek sigurni u svoj vjerski motiv. Ako polazimo s teološkog stanovišta da je vjera bar jednog od partnera nužna za sakramenat vjere, onda se u takvom slučaju nađemo pred praktičnim problemom: što učiniti? Postavlja se pitanje: treba li uopće ispitivati motivaciju za crkveni brak? Jednostavnije bi bilo da se na zahtjev, bez daljnje procedure izvrši, crkveno vjenčanje ako nema zapreke predviđene crkvenim pravom. No tada sakramenat pretvaramo u čistu formalnost u svijesti samih zaručnika. Mislim da je potrebno na prikladan način ispitati motive, koji zaručnike vode sakramentu i pomoći im da ih u sebi pročiste. To se čini kroz cjelokupnu pripravu. No, potrebno je u tom postupanju imati bar nešto zajedničko. Ne smije biti tako da jedan traži previše, a drugi ništa. Za neke je dovoljan krsni list. U ispitivanju motiva onih koji dolaze na crkveno vjenčanje bez izrične vjere, Tettamanzi navodi slijedeće kategorije motivacije:

- *socijalna* — konformisti prema tradiciji
- *rodbinska* — često samo vanjsko poštovanje prema rodbini
- *religiozno-etička* — »pročistiti« seksualnost
- *humano-personalna* — postići veću sigurnost bračne veze¹⁸

Svi ovakvi obično odbijaju svako sudjelovanje u daljnjem vjerskom životu. Žele ostati potpunoma vjerski nepraktikanti. Kako postupiti u takvim slučajevima? Budući da je u nekim od tih kategorija ipak prisutna iskra vjere, kako se bar čini, ne bi ih se trebalo odbiti od vjenčanja, ali se pastoralnoj brizi nameće delikatan zadatak: nastojati održati i probuditi ovaj susret s Crkvom i Kristom preko mogućeg kontakta s njima i njihovom obitelji nakon slavljenja sakramenta. Treba izbjegavati ekstremna i strogo razlučna stajališta, krute postupke. Mi bismo morali bar na razini pojedinih regija izraditi zajednički način postupanja, tako da gajimo što dublju motivaciju i istinsku vjeru za djelotvorno primanje sakramenata.

BRAČNA DUHOVNOST

U pokoncilsko vrijeme se, na našu radost, počelo ipak nastojati, da se izgradi specifična bračna duhovnost. Jasno je da nju moraju izgraditi sami oženjeni ljudi. Ona mora nicati iz njihova vjerskog iskustva, iz njihovog svakodnevnog proživljavanja sakramenta ženidbe kao neraskidive veze, ne samo supružnika među sobom, nego i s Kristom. Duhovni pastiri moraju im u tome pomagati, ali tako da to ne bude manipuiranje s njima. Bračna se duhovnost mora nadahnjivati, prije svega, na teologiji braka. Psihologija i vježbe iz nje izvedene mogu imati samo

¹⁸ D. TETTAMANZI, Nav. čl. str. 107.

subsidijarnu ulogu. Napose je važno paziti da se sva religioznost ne svede na čisto čuvstveno doživljavanje i da se takvi, u »povišenoj temperaturi« sročeni, modeli ne proglašuju idealima. Mislim da to osobito vrijedi za razne oblike koji pretendiraju da uspostave neko osobito zajedništvo među pojedinim bračnim parovima, koje ih psihološki zadovoljava tako da nemaju potrebe sudjelovati u zajedništvu s većinom vjernih obitelji. I nekad su se održavale duhovne vježbe za bračne parove, ali se odatle nije razvijala nikakva elitna grupa nasuprot vjerničkoj zajednici.

Mislim da nedjeljna euharistija i sakramenti moraju biti vrelo i središte oko kojeg se formiraju i ostali modeli duhovnog života. Župa je vlastito mjesto i organiziranih djela za pospješenje duhovnosti.

BRAČNI DRUGOVI — SUBJEKT PASTORALA

Kad god se govori o pastoralu bračnih drugova, obično se uvijek kaže da bi oni morali postati i subjekt pastorala. U tom govoru nije izražena samo idealna želja, već i stvarna potreba koju već uviđa većina pastoralnih stručnjaka i praktičara. No nije uvijek jasno kako bi to oni morali biti subjekt pastorala. Mi još uglavnom nigdje nemamo uspostavljen organizirani zajednički pastoral; još uvijek se nalazimo pretežno u autoritarnom dušobrižničkom konceptu, pa zato i nema dosta jasno strukturiranih mjesta za aktivno uključenje laika odnosno bračnih drugova u pastoral. U župi bismo tokom cjelokupnog procesa sakramentalizacije mogli naći vrlo mnogo potreba za uključenje laika, a to prvenstveno znači onih oženjenih. U procesu pripreve za brak npr. treba poticati da vjerski poučeniji partner poučava onoga manje spremnog; roditelji postaju subjekt pastorala kad aktivno sudjeluju u uvođenju svoje djece u vjeru, kumovi katehezom itd.

Ovdje namjerno nisam spominjao bračne parove koji su specijalno školovani za pomoć u bračnom pastoralu, jer oni zapravo spadaju među profesionalce. Ono što nam najviše treba u integralno shvaćenoj praksi jest svijest da svaki vjernik, primajući sakramente i uraštajući u Crkvu, i sam bude, već prema svome mjestu u Crkvi, graditelj Crkve i navjestitelj evanđelja. Cijela kršćanska zajednica mora postajati svjesna svog unutarnjeg izgrađivanja i svoga vanjskog širenja. U živoj župi nalazi se toliko mogućnosti angažmana, ali nažalost, ljudi upregnuti u svakodnevne brige oko standarda vlastite obitelji uopće ne mogu naći vremena za njih. Kad bi bar kao roditelji vršili svoju dužnost u vjerskom odgoju vlastite djece!

POTREBA KOORDINACIJE NA ŠIREM PODRUČJU

Budući da bi za ženidbeni pastoral trebale specijalne ustanove nadžupnog karaktera, a i zato da se lakše može utjecati na javno mnijenje i formiranje mentaliteta, važno je organizirati pastoralne zone koje se kod nas radi koordinacije mogu geografski izjednačiti s općinama ili regijama. Po tim pastoralnim zonama morali bi se stvarati planovi i pro-

grami. Tako bi došlo do ujednačenja pastoralnih kriterijuma i ne bi se događalo da ono, što jedan nastoji sagraditi, drugi omalovažavanjem uništi. Tako i na planu biskupija i još širih područja mora doći do savjetovanja i koordinacije raznih pothvata. Neka od sadašnjih nastojanja u bračnom pastoralu i tzv. obiteljskom apostolatu nisu, na žalost, ugrađena u cjelinu pastorala naše Crkve upravo zato, što nemaju nikakvih vidljivih i funkcionalnih veza s bazom. Neke stvari ostaju nedostižne, nezapažene i neiskorištene. Kao što ni jedna župa ne smije biti zatvorena u sebe, već se mora nastojati uklopiti u zajednički pastoral zone, biskupije, tako ni pojedini nadžupni pothvati ne smiju biti zatvoreni od župa. Nadžupno je po principu subsidiarnosti ne radi sebe, nego radi župe. Razumije se, kod nas bi najprije trebalo učiniti korak naprijed prema zajedničkom pastoralu.

ZAKLJUČAK

Iznio sam, eto, nekoliko misli, zapažanja i uvida po mom sudu važnih za pastoral sakramenta ženidbe. Jasno je da sam u mnogo čemu ostao nedorečen. Nadam se da sam ipak upozorio na ono bitno te potakao diskusiju. Razgovor u radnim grupama moći će mnogo toga dopuniti i razjasniti.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Artikel behandelt Autor das Thema »Die Seelsorge der Ehegatten innerhalb der gesamten kirchlichen Praxis«. Die eheliche Gemeinschaft und die Familie bilden den Kern der Kirche als Gemeinschaft der Gläubigen. Autor beschreib die heutige Situation der Seelsorge der Ehegatten und der Familie, die Dilemmata in der Konzipierung der Ehesorge, die ekklesiale Dimension der Ehesorge, die Vorbereitung der Brautleute für die Eheschliessung usw.